

HINDUISMUS

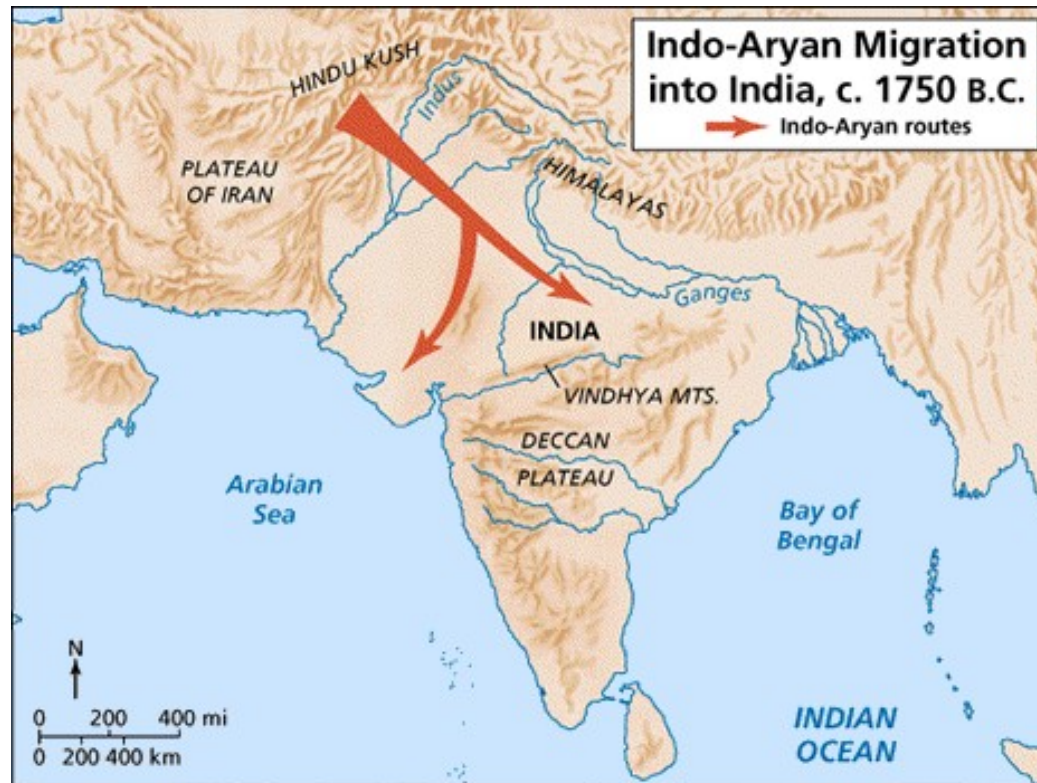
Přehled indických
náboženství

Základní pojmy

- *Hinduismus* je západní název pro nepřesně určený okruh indických náboženských tradic vytvořený z názvu řeky Indus (dnes v Pákistánu) a jejího okolí, později název celého geografického a kulturního okruhu, sami říkají Indii Bhárat
- Existuje okruh označovaný v Indii jako *sanátana dharma* – věčný zákon, i ten je pestrý z hlediska posvátných písem, nauk a praxe

Vznik indické kultury I.

Vznik indické kultury II.

- Špatně doložená protoindická kultura a civilizace; jejím dědictvím drávidské jazyky na jihu Indie
- Příchod obyvatelstva mluvícího indoevropskými jazyky ze severozápadu
- Dnešní indická kultura výsledek míšení těchto zdrojů s převahou prvků indoevropských („árijských“)

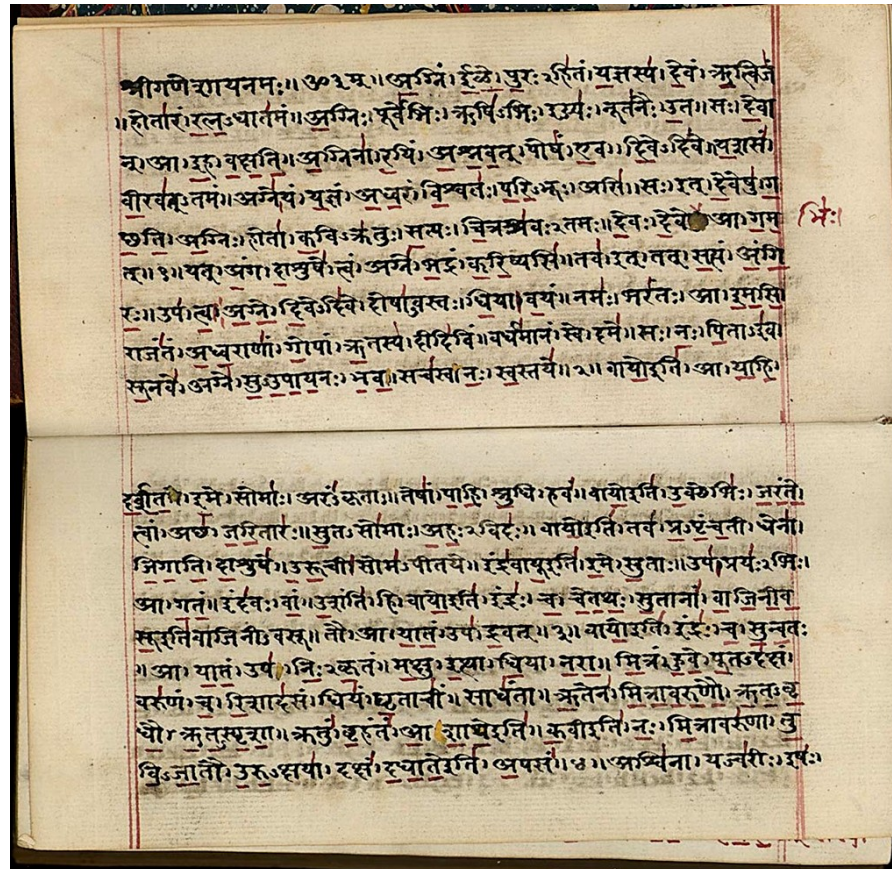
Posvátné texty I.

- v indoevropském jazyce byly tradovány, později sepsány a shromážděny rituální texty označované jako *vědy* (v sanskrtu véda – věda, vědění)
- čtyři sbírky
 - ***Rigvéda*** (hymny na bohy)
 - ***Jadžurvéda*** (obětní formule)
 - ***Sámavéda*** (zpěvy)
 - ***Atharvavéda*** (vědění atharvanů - kněží básníků)
- čtyři vrstvy védské literatury – samhity, áranjaky, brahmany, upanišady
- v **upanišadách** paradigmatický obrat od mýtů k filosofické interpretaci člověka a absolutna

Posvátné texty II.

- *sanskrt* – umělý jazyk na základě jazyka véd, bohatá literatura do současnosti vedle živých indických jazyků
- další typy literatury: eposy (**Mahábháráta** včetně **Bhagavadgíty**, **Rámajána**), šástry, purány, filosofické, odborné a literární spisy

Posvátné texty III.

Posvátná slabika ÓM

Specifické rysy hinduismu

- přesvědčení o *samsáře*, sledu či koloběhu životů a touha po vysvobození (*mókša*)
- člověk svými postoji a činy vytváří předpoklad pro další životy (*karma - vipáka*)
- výsledkem karmy je narození v sociální skupině: čtyři *varny*, dílčí kasty; některé směry hinduismu *varny* relativizují

Společné rysy hinduistické praxe

- Uznávají se tři cesty vedoucí různě rychle k vysvobození
 1. *karma márga* – cesta činů, řádné, nesobecké jednání, pomalá cesta
 2. *bhakti márga* – cesta uctívání bohů a bohyň
 3. *džňána márga* – radikální cesta poznání (meditativního)

Cesta činů v hinduistickém pojetí

- Nábožensky motivovaná pravidla sociálního života: *Manuův zákoník (Manu smrti)*
- Povinnosti kast, manželský a rodinný život; sekulární právo je nezávislé; náboženské právo spíše zvykové
- Hinduismus a politika: Mahátma Gandhí, Indický národní kongres; nové spojení nacionalismu s hinduismem (*hindutva*)

Bhaktické směry

- lidový hinduismus sestává z velkých okruhů lidí, kteří uctívají především vybrané bohy. Jsou to zejména:
- vysoce početně převažující *vaišnávské* hnutí orientované na boha Višnu (kolem 500 milionů)
- též silně zastoupené *šaivistické* hnutí zaměřené na boha Šivu (200 milionů)
- *šaktismus* uctívající božskou matku pod jmény např. Kálí nebo Durga (s dalšími směry kolem 100 milionů)

Významní indičtí bohové I.

Višnu

- ve védách stojí spíše na okraji
- v pozdních textech, puránách jediný Bůh, všezahrnující podstata všech bytostí, tvůrce a ničitel
- charakteristické pro něj jsou *avatáry*, což jsou sestoupení v pozemských podobách, nejznámější z nich ke Kršna

Významní indiční bohové II.

Šiva

- tancem ničí a tvoří světy
- zobrazován též jako meditující; oblíbený bůh jogínů
- snad dědictví prehistorické staroindické kultury, později propojen s védskými postavami

Významná indická božstva

Postavy božské matky

Postavy božské matky

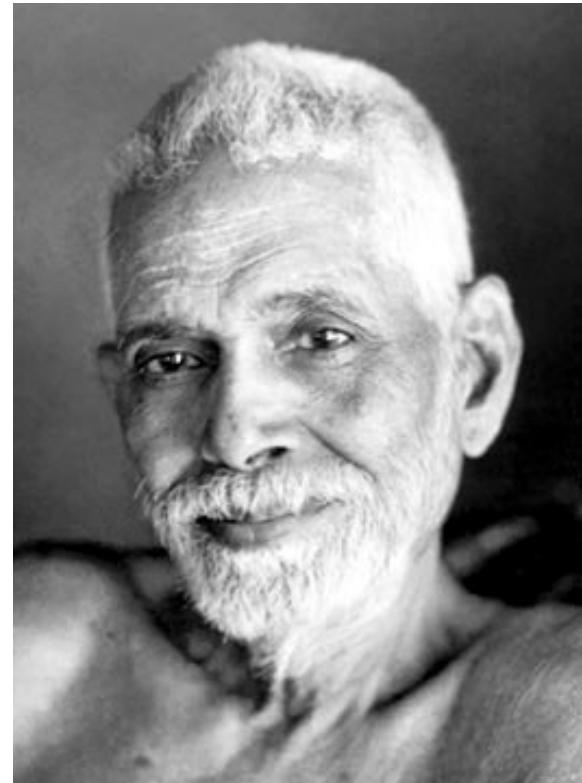
- dávný kult božské matky
- ženské protějšky významných mužských božstev, souhrnně *šakti*
- v *šaktismu* je bohyně hlavním božstvem
- nabývá různých podob: laskavé matky, nedotknutelné panny, bojovnice proti démonům (obrázky)

Džňána márga

- cesta poznání, pokládána za neúčinnější, nevylučuje karma márgu a bhakti márgu
- analogie víry a gnose v západní kultuře
- Indie zná i encyklopedické učence, znalce písem, *pandity*; jde však o meditativní poznání
- opírá se o některé upanišady a pozdní texty
- *védanta*, její různé směry, v západním světě nejpopulárnější *advaita*

Základní myšlenky advaity

- na obrázku významný učitel *advaity* šrí Ramana Mahariši; spojoval bhaktickou oddanost božské Matce s cestou poznání
- myšlenka z upanišad: na otázku žáka co je Brahma, učitel odpovídá *Tat tvam asi* – To jsi ty
- božská podstata veškeré skutečnosti Brahma a lidský duch (*átman*) jsou totožné
- jde o poznání této jednoty a tím osvobození

Jóga

- ilustrativní foto jogína z Varánasí
- původní význam slova *jóga* – jho, abstraktně spojení božského s lidským
- jóga je metodický postup k osvobození cestami studia a morální kázně, tělesných a dechových cvičení, recitace manter, odpoutávání od smyslů a meditace

Radža jóga – souhrn škol jógy

- Osm stupňů cesty
 1. **jama** (etika, sebekázeň, askeze)
 2. **nijama** (uctívání, studium)
 3. **ásana** (tělesná cvičení pro duchovní rozvoj)
 4. **pránajáma** (dechová cvičení, práce s *pránou*)
 5. **pratjahara** (cvičení nezávislosti na smyslech)
 6. **dharana** (jednobodová koncentrace)
 7. **dhyana** (meditace)
 8. **samadhi** (plné vědomí, transcendentní stav)

Tantra – rychlá cesta poznání

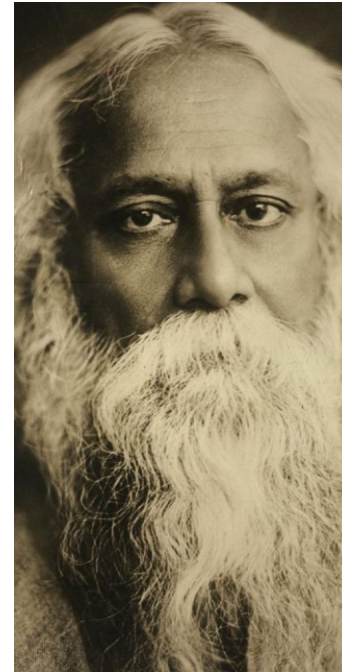
- **Tantra** – doslova tkáň, tkanivo, pavučina; propojené radikální metody; práce s údajnou životní energií
- **Kundaliní** – spirálově stoupající energie probouzející jednotlivá centra (kruhy – čakry, resp. čakramy)

Kritické události na dějinné cestě hinduismu

- oddělení samostatných náboženství: *džinismu a buddhismu* v 6. stol. př. n. l., *sikhismu* v 15. stol. n. l.
- konfrontace s náboženstvími, která vstoupila do Indie:
 - v 8. stol. stoupenci Zarathuštrova náboženství původem z Persie, v Indii zvaní *pársové*,
 - *křesťané*, poprvé v 7. stol., dodnes žijící starobylé „tomášovské“ křesťanství (odvolává se na legendu o apoštolu Tomášovi), podruhé v novověku v souvislosti s kolonizací;
 - *muslimové* od 8. stol., islámské části indického kulturního okruhu dnes samostatné státy Pákistán, Bangladéš, v Indii dnes asi 16% obyvatel
- kolonizace, kontakt se západní civilizací

Obnovná hnutí v novodobé Indii

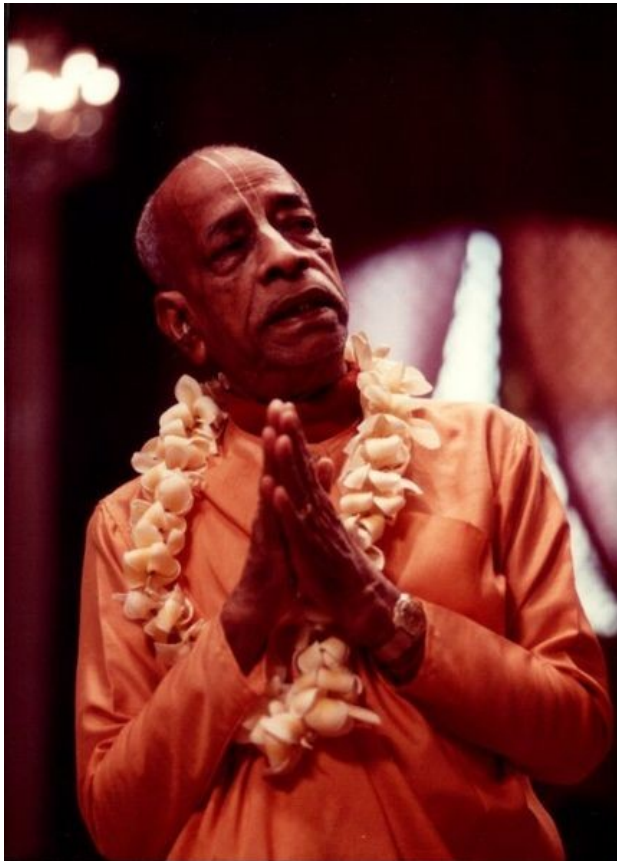
- hnutí mají polemický, misijní nebo dialogický ráz
- kritika kast, monoteistická tendence, odpoutání od tradičních rituálů a zvyků
- *Árja samádž* obnovuje védskou tradici a předává všem lidem; *Brahmó samádž* – tolerantní a dialogické hnutí; *Ramakrišnova misie* – systematicky šíří hinduismus v západním světě
- foto: Rabíndranáth Thákur

Zprostředkování mezi hinduismem a Západem

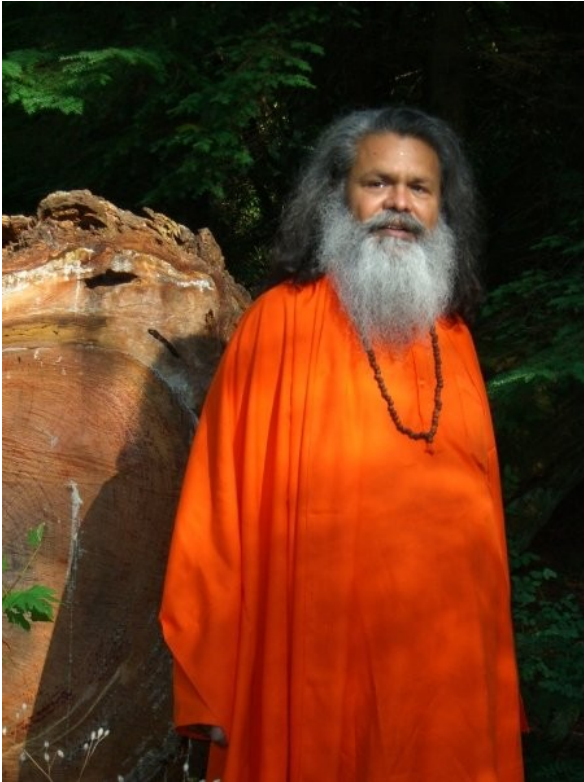
- Obnovná hnutí představují hinduismus Západu a přijímají od něj podněty
- Ramakrišnova misie – na Západ přichází na přelomu 19. a 20. stol. svámí Vivékánanda (advaita védanta)
- Theosofická společnost – vývoj od západního esoterismu přes tibetský buddhismus k zájmu o hinduismus a přesídlení z USA do Indie (Adhyar)

Hinduismus v západním světě I.

- Bhaktivédanta svámí Prabhupáda přináší na západ bhaktické hnutí zaměřené na avatára Kršnu – *hnutí Hare Kršna*
- Nezávislé vaišnávské skupiny)

Hinduismus v západním světě II.

- Mahamandaléšvar svámí
Mahéšvaránanda zakládá hnutí u nás pod názvem *Jóga v denním životě*; též Česká hinduistická náboženská společnost
- Jiná jógová centra